

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 22225
נספחים: לשאלה 1 (כרזה)
לשאלה 5 (קריקטורה)

היסטוריה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.

פרק ראשון	-	מלחמת העולם השנייה והשואה	-	(50x1)	-	50 נקודות
פרק שני	-	המאבק על הקמת מדינת ישראל	-	(50x1)	-	50 נקודות
		סך הכול	-	100 נקודות		

ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא **מלחמת העולם השנייה והשואה** וספר הלימוד שאושר

בנושא **המאבק על הקמת מדינת ישראל**.

בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרקר) או עיפרון, אך אין להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.

2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

1. המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם, "הסדר החדש"

א. – הטרור שימש אמצעי (תחום פעולה) חשוב בתהליך המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם. נמקו טענה זו.

– הציגו אמצעי חשוב נוסף שסייע בתהליך המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם.

נמקו באמצעות דוגמה ובאמצעות מקור **מספר הלימוד** מדוע גם הוא היה חשוב למימוש תהליך זה.

(25 נקודות)

ב. – בנספח לשאלה זו מוצגת כרזה שהוצגה לחיילים גרמנים ב"יום הגיבור הלאומי" בחודש מרץ 1943.

– הסבירו כיצד באות לידי ביטוי **בכרזה שתיים** ממטרות "הסדר החדש" שהנאצים שאפו להגשים באירופה.

– על פי **מה שלמדתם**, הסבירו מדוע היה חשוב למשטר הנאצי לחזור ולהדגיש מטרות אלה בשלב הזה של המלחמה.

(25 נקודות)

2. מלחמת העולם השנייה והיהודים בשטחי הכיבוש

א. – הסבירו כיצד השפיעו **שניים** מן המהלכים הצבאיים שהתרחשו מפרוץ המלחמה עד סוף שנת 1941 על המדיניות של הנאצים כלפי היהודים בשטחי הכיבוש. (22 נקודות)

ב. – לפניכם שני מקורות (1–2) העוסקים בדרכי ההתמודדות של היהודים בגטאות בזמן ביצוע "הפתרון הסופי".

מקור 1 – נאום של אפרים ברש – יושב ראש היודנראט בגטו ביאליסטוק בחורף 1942–1943 (על פי עדות של חייקה גרוסמן)

יהודים, בקושי עלה לי [הצלחתי] להציל את הגטו מן הפורענות שבאה על אחינו בני ישראל בעיירות הסמוכות. עמדה לנו עבודתנו המוצלחת והפורה. במו ידינו יצרנו מה שיצרנו. ראו את בתי החרושת, את החיים המסודרים והמאורגנים. כל אחד עובד וחי. אין מתים אצלנו ברעב, כבמקומות אחרים. ביוזמתנו ובמרצנו יצרנו יש מאין, והוא שעמד לנו בתקופת המלחמה הקשה. אך יש בינינו הקוראים לביטול המלאכה... נאמר להם: אספו ידכם מן הגטו [הניחו לגטו]. רצונכם להילחם בגרמנים - הילחמו לכם בכל מקום שתרצו אך לא בגטו. צאו מן הגטו, לבל [שלא] נישא כולנו באחריותכם.

אנו [אחראים] לכל עשרות אלפי יושבי הגטו, ואילו אתם - עלילות גבורה ברצונכם לחולל? ... עשו הישר בעיניכם אך אין זה מענייננו. אספו ידכם מבתי החרושת שהקימונו בזיעת אפינו, שבהם כל תקוותינו וישועתנו. העיקר - להחזיק מעמד ולא להתפתות לשום פְּרֻבּוֹקָצְיָה [התגרות]. אם ננהג כן, אולי נצא בשלום, אולי ניושע.

(א' כרמון, **השואה**, ב', המרכז לתוכניות לימודים, תשמ"א, עמ' 151–152)

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

מקור 2 – כרוז ששלח ארגון פפ"א – ארגון מחתרת יהודי שפעל בוויילנה, באפריל 1942

לכל היהודים תחת הכיבוש הנאצי

גורלם של כל היהודים תחת הכיבוש ההיטלראי הוא הכחדה כללית, על אף האינטרס הכלכלי.

אחים, קרעו את האשליה מעליכם. אותנו לא יציל הצורך הכלכלי [של הגרמנים]. זנחו את אמונת השווא שאת ארבעים אלף היהודים בגטו ביאליסטוק ואת מחצית המיליון בוורשה, לא ישמידו הגרמנים מתוך אינטרס כלכלי. השמדת היהודים היא מבצע מרכזי ולא תלויה בשלטונות המקומיים.

...ההשמדה היא תהליך שיטתי, אשר במוקדם ובמאוחר יפגע בכול [בכל היהודים]. ...במקום שבו קיים יישוב יהודי תחת שלטונו של היטלר - יקום פונאר*!

יהודים התארגנו! תפשו בנשק!

יהודים - להגנה!

מפקדת ארגון פפ"א בגטו וילנה

(מעובד על פי ר' קורצ'אק, **להבות באפר**, מורשת [בית עדות על שם מרדכי אנילביץ] וספריית הפועלים, הקיבוץ הארצי, 1965, עמ' 368)

* פונאר – מקום שבו רצחו הנאצים כ-70 אלף יהודים.

– מהי העמדה שבאה לידי ביטוי בכל אחד מן המקורות (1-2) בנוגע לדרך ההתמודדות הרצויה, ומה הם הנימוקים להצדקתה?

– הסבירו סיבה אחת להבדל בין המקורות. בתשובתכם התייחסו לאחד ממאפייני המקור האלה: זהות הדובר, מטרת המקור.

(28 נקודות)

3.

מדיניות הנאצים כלפי היהודים ודרכי ההתנגדות של היהודים

- א. – הציגו את המאפיינים של היהודי על פי הדימוי שלו באידאולוגיה הנאצית.
- הסבירו מדוע על אף דמוי זה, היה גורל היהודים בארצות צפון אפריקה שונה מגורל היהודים באזורי הכיבוש הנאצי באירופה בתקופת ביצוע "הפתרון הסופי".

(24 נקודות)

- ב. לפניכם מקור ובו קטע מעדותו של אברהם פיינשטיין, שהיה פרטיזן ולאחר מכן חייל בצבא ברית המועצות בזמן מלחמת העולם השנייה.

כשחזרנו מהסיוור ניגשתי למפקד [הפרטיזנים] ואמרתי לו: "עד כאן, אני רוצה לברוח יותר, אלא להישאר ולהילחם. אני מבין כי הצבא הרוסי מתחיל לשחרר עתה את אזור יאנוב*, עיר הולדתי. אני מעוניין לעזור להם, כיוון שאת האזור הזה אני מכיר כהלכה".

...אני וחבריי גויסנו במקום [לצבא הרוסי]. נשלחנו לטירונות במחנה האימונים שבסרגה. ניגשנו למפקד המחנה וביקשנו שירכיב כיתת לוחמים יאנובאים [מן העיר יאנוב]. המפקד נענה לבקשתנו, ומכאן ואילך היינו לכיתת לוחמים מעיר הולדתי. ציידו אותנו בשני תת־מקלעים וברובים במרץ 1944, ולאחר שבועיים של אימונים קשים קיבלנו מדים ונשלחנו לחזית הגרמנית.

...היה זה ינואר 1945, והחזית עברה למערב מחוץ לתחומי רוסיה. הצבא הרוסי התקדם בצעדי ענק לעבר גרמניה. ברכבת הייתי היהודי היחיד בין אלפי גויים. לפתע שמעתי את אחד החיילים השיכורים שר שיר שחלק ממילותיו היו: "הכה ביהודים, והצל את רוסיה". השיר העציב אותי מאוד. אחרי כל מה שעבר עליי נסעתי עם עוד אלפי אנשים לנקום בגרמנים על הדברים הנוראים שעוללו ליהודים ולאירופה כולה, והינה גם כאן אני זר השנוא על הכול.

...במהלך האימון היינו צריכים לעבור נהר שעומק מימיו הגיע עד צווארינו. המפקד הורה לי לחצות ראשון, ואני, ששמחתי על ההזדמנות להוכיח את עצמי, צעדתי בתוך המים, המחלקה הלכה בעקבותיי, ונמלאתי גאווה – הינה יהודי קטן המוביל אחריו מחלקה של גויים.

(מעובד על פי א' פיינשטיין, **מסע חיים 1990–1924**, [הוצאה עצמית], 1991, עמ' 35, 43)

* עיירה במזרח פולין שנכבשה על ידי הגרמנים בשנת 1941.

- הסבירו כיצד באים לידי ביטוי בקטע המקור שניים מן המניעים של לוחמים יהודים להצטרף לצבאות בעלות הברית במלחמת העולם השנייה וקושי אחד שעימו התמודדו לוחמים אלה.
- בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד הוא מבטא דרך התנגדות נוספת (שלא הוזכרה בקטע) של היהודים למשטר הנאצי בשנים 1939–1945.

(26 נקודות)

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–6.

4. המאבק במדיניות בריטניה בארץ-ישראל (1945–1947)

- א. – מדוע שינתה הנהגת היישוב היהודי בארץ-ישראל את מדיניותה כלפי בריטניה עם תום מלחמת העולם השנייה?
הסבירו שתי סיבות.
- בחרו במקור **מספר הלימוד**, והסבירו כיצד הוא מבטא את ה**שינוי** במדיניות של הנהגת היישוב כלפי בריטניה.
(25 נקודות)
- ב. לפניכם קטע שפורסם ביוני 1947 בעיתון "המשקיף". הקטע עוסק בביקור בנגב של ועדת אונסקו"פ, ועדת החקירה המיוחדת של האו"ם.

ועדת החקירה נתרשמה מהפרחת שממות הנגב

עייפם ומאובקים, אבל מלאי רשמים, חזרו אתמול חברי ועדת החקירה [ועדת אונסקו"פ] מסיום בנגב... המכוניות עשו אתמול 380 ק"מ כדי להראות לחברי הוועדה שלושה יישובים טיפוסיים בנגב - רביבים, ניר עם, וחפץ חיים... כדי להוכיח את אפשרות יישובו של הנגב בהיקף נרחב. אם לשפוט לפי התרשמויות חברי הוועדה... הרי המאמץ הצליח. השופט סנדסטרם, יושב ראש הוועדה, אמר שפיתוח הנגב הוא "מפעל כביר". הנציג היוגוסלבי אמר: "זהו מפעל חלוצי של החייאת שממה בהיקפים שלא נודעו עד כה".

[...]

בשעת הארוחה בחדר האוכל של הקיבוץ הקטן [רביבים], שבו 30 חברים, בירך חבר הקיבוץ יוסל הפנר את המבקרים ואמר: "באנו לכאן בחפשנו אדמה להתיישב עליה. את האדמה מצאנו והיא טובה ופורייה מאוד. גם מים נגלה. תפקידכם הוא לאפשר לנו להביא לכאן את אחינו שיעבדו במרחבי השממה ויחיום".
...בדרך נעצרו ליד מניחי צינור המים ושמעו הסברים על מפעל זה.

(מעובד על פי המשקיף, 27 ביוני 1947)

- על פי **מה שלמדתם**, הציגו את המטרות של המאבק של היישוב היהודי בתחום ההתיישבות בשנים 1945–1947.
- הסבירו כיצד **שתיים** מן המטרות האלה באות לידי ביטוי בקטע.
(25 נקודות)

5. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם

- א. בנספח לשאלה זו מוצגת קריקטורה מאת לסלי אילינגוורת' שפורסמה בבריטניה בעיתון "דיילי מייל" ב-22 בספטמבר 1947.
- הסבירו איזה מן הגורמים שהובילו להחלטה של בריטניה להעביר את שאלת ארץ-ישראל לאו"ם בא לידי ביטוי בקריקטורה. בססו את תשובתכם על שני רכיבים מן הקריקטורה.
- על פי **מה שלמדתם**, הסבירו גורם נוסף שהשפיע על החלטה זו.
(25 נקודות)
- ב. – הסבירו שני גורמים שסייעו להשיג רוב באו"ם לתמיכה בהחלטה על תוכנית החלוקה.
- הציגו סיבה שגרמה לאחת מן המדינות באו"ם להימנע או להתנגד בהצבעה על תוכנית זו.
(25 נקודות)

6. מלחמת העצמאות

א. לפניכם קטע מקור מאת לוחמת הפלמ"ח הדסה אביגדור־אבידב, ובו היא מתארת את חוויותיה במלחמת העצמאות.

בירושלים יש המון פצועים ואין להם היכן לשכב. לאחר האסון בשיירת הר הצופים אין אפשרות להעבירם לבית החולים "הדסה" בהר הצופים. ...נוספו הרבה מאוד פצועים מקרבות קטמון [בירושלים]. יש גם פצועים מן הקרב על הרדאר, המצודה המבוצרת של הערבים מעל [קיבוץ] מעלה החמישה, אשר משם מתקיפים ומפגיזים תמיד את קריית ענבים ומעלה החמישה. עתה יש עוד כעשרה ימים למועד הנקוב על ידי האנגלים ליציאתם מן הארץ. הנטייה שלהם לצאת לא מורגשת ביותר... להפך, בימים האחרונים החזירו לארץ הרבה צבא - כאילו על מנת לצאת... הפחד העיקרי שלנו עכשיו הוא מפני הפלישה של מדינות ערב הסמוכות. הן מחכות רק ליציאת הבריטים. אומנם עד עכשיו ניצחנו, כבשנו ושמרנו על כל נקודותינו, אך עתה יעלו עלינו המונים עם נשק וציוד של טנקים ותותחים ולנו רק רובים וסטנים [תת־מקלעים]. נצטרך לתת המון קורבנות ובתוכנו הבלגן כל כך עצום.

(ה' אביגדור־אבידב, בדרך שהלכנו, הוצאת משרד הביטחון, 1989, עמ' 107)

- הסבירו כיצד באים לידי ביטוי בקטע המקור המאפיינים של המלחמה בתקופה שבין מרץ 1948 ל־14 במאי 1948.
- על פי מה שלמדתם, הסבירו כיצד אֶחָד מן המאפיינים האלה השפיע על ההחלטה להכריז על הקמת המדינה בה' באייר תש"ח (14 במאי 1948).

(25 נקודות)

ב. הציגו את המטרה המוצהרת של מדינות ערב שפלשו למדינת ישראל במאי 1948.

הסבירו מדוע הן לא הצליחו להשיג את המטרה הזאת. בססו את הסברכם על שתי עובדות היסטוריות ועל מקור

מספר הלימוד.

(25 נקודות)

בהצלחה!

נספח לשאלה 1 – כרזה

נספח לשאלה 5 – קריקטורה

(L. Illingworth, "Daily Mail", 22 September 1947, by T. Benson,
Drawn to the promised land, Halban, 2024, p. 180)